

dr hab. Andrzej Wawrzusiszyn prof. uczelni
Katedra Prawa Administracyjnego i Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Olsztyn, 09.06. 2026 r.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

mgr. Krzysztofa ORZECHA

na temat:

ADAPTACJA

SOJUSZU PÓLNOCNOATLANTYCKIEGO DO ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA MIĘDZYNARODOWEGO KREOWANYCH PRZEZ FEDERACJĘ ROSYJSKĄ

opracowanej pod kierunkiem naukowym

prof. dr. hab. Mirosława BANASIKA

oraz

dr hab. Agnieszkę ROGOZIŃSKĄ

Podstawą opracowania niniejszej recenzji jest Uchwała nr 38/2026 Rady Naukowej Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie Wydziału Prawa i Nauk Stosowanych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego z dnia 20 kwietnia 2026 r. w sprawie wyznaczenia recenzenta rozprawy doktorskiej Pana mgr. Krzysztofa Orzecha zgodnie z Ustawą z dnia z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571).

1. Kwestie ogólne

Rosja jest krajem, w którym przestrzeń odgrywa istotną rolę w kształtowaniu wyobraźni politycznej władzy, a także społeczeństwa. Rosjanie postrzegają swój kraj jako unikalny i wielki, a naród wyjątkowy. Rozpad ZSRR był porażką, z którą trudno było się pogodzić. Państwo rosyjskie zostało poważnie osłabione terytorialnie i militarnie. Sytuacja oznaczała istotne obniżenie ryzyka wybuchu nowej wojny światowej i spowodowała redukcję skali i natężenia tradycyjnych zagrożeń militarnych. Jednak stosunkowo szybko okazało się, że nie należy odkładać badań i analiz dotyczących zagrożeń tradycyjnych. Po okresie pokojowego współistnienia Rosja weszła na drogę odbudowy imperium oraz odzyskiwania wpływów na utraconym terytorium.

Od początków rządów Władimira Putina zaczęła kształtować się w Rosji koncepcja rozszerzenia rozumienia świata rosyjskiego (*russkij mir*) niepodlegająca ograniczeniom przestrzennym Federacji. Rosja przystąpiła do odzyskiwania utraconych wpływów i terenów. Kurs polityczny stał się wyraźny i oczywisty – odbudowa potęgi Rosji metodą imperialną. Putin zajął pozycję ojca narodu, prezydenta i duchowego przywódcy społeczeństwa rosyjskiego łączącego czasy carskiej Rosji i ZSRR ze współczesnością¹.

Rozpoczęta militaryzacja Krymu pozwoliła Rosji osiągnąć utraconą po rozpadzie ZSRR dominację wojskową w basenie Morza Czarnego. Wzmocniony potencjał rosyjskiej marynarki na Krymie pozwolił budować przeciwwagę dla jednostek NATO na Morzu Czarnym. Konsekwentna realizacja celów polityki kremlowskiej wobec Ukrainy doprowadziła do uznania niepodległości, 21 lutego 2022 r., dwóch tzw. Donieckiej i Ługańskiej Republiki Ludowej powołanych w Donbasie przez prorosyjskich separatystów. Trzy dni później rozpoczęła się „wojskowa operacja specjalna” będąca początkiem agresji na Ukrainę.

W swojej polityce bezpieczeństwa Rosja pośrednio lub bezpośrednio sygnalizuje agresywne zamiary względem państw Europy Środkowowschodniej, będących członkami NATO. Do wywierania presji i demonstrowania siły Rosjanie wykorzystują Obwód Kaliningradzki w szachowaniu całym regionem. Był on ważnym atutem Związku Radzieckiego, a współcześnie sukcesywnie wzmacniany kolejnymi środkami militarnymi na lądzie, w powietrzu i na morzu staje się coraz większym zagrożeniem dla regionu i poważnym wyzwaniem dla NATO. Obwód Kaliningradzki pełni również funkcję punktu

¹ J. Kot-Wojciechowska *Polityka Władimira Putina a kwestia rosyjskiej tożsamości narodowej*, HISTORIA@TEORIA, 2018, nr 1 (7), s. 213–223.

wypadowego dla rosyjskiej aktywności wywiadowczej. Analizy służb specjalnych państw regionu jednoznacznie wskazują na szeroką skalę i większą agresywność rosyjskich działań wywiadowczych. Zwracają uwagę na zaangażowanie w rozpoznanie pogranicza, szeroką dywersję i sabotaż na lądzie i morzu, prowadzenie siatek szpiegowskich oraz koordynację ze służbami białoruskimi. Rezultatem tych działań jest kryzys migracyjny na granicach z Białorusią, będący zaplanowanym atakiem hybrydowym, a jego uzupełnienie stanowi zorganizowana kampania dezinformacyjna Białorusi i Rosji. Najnowsze doniesienia wywiadowcze informują o rosyjskich planach utworzenia kolejnego frontu.

Z powyższego wynika, że Rosja nie obawia się politycznej konfrontacji z Zachodem, a jej nadrzędnym celem jest odzyskanie dominacji politycznej i ekonomicznej nad sąsiadami, którzy wchodzili w skład ZSRR i Układu Warszawskiego. Europa Środkowowschodnia staje się dla Rosji swego rodzaju poligonem doświadczalnym, gdzie testowany jest nowy porządek w regionie.

Dotychczasowe działania odstrasżające Rosję nie przynoszą spodziewanych efektów, a wizja konwencjonalnego konfliktu średniego zasięgu na wschodnioeuropejskim obszarze stała się rzeczywistością. Konsekwencją sytuacji są zaniedbania i błędne założenia w systemie bezpieczeństwa euroatlantyckiego, które stworzyły poważną lukę. Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że w chwili aneksji Krymu NATO nie posiadało ani odpowiednio rozwiniętych struktur dowodzenia, ani wystarczających sił wojskowych, by skutecznie odpowiedzieć na zagrożenie ze strony Rosji. Ocenia się, że Sojusz nie był i nie jest dostatecznie przygotowany do wspierania Ukrainy oraz prawdopodobnie nie byłby zdolny do obrony własnego terytorium w przypadku rosyjskiego ataku. Przemawiają za tym przesłanki potwierdzające tezę, że przez lata skupiał się na zagrożeniach asymetrycznych, marginalizując ryzyko konwencjonalnej agresji ze strony Rosji.

W recenzowanej pracy doktorskiej podjęto problematykę adaptacji NATO do zagrożeń środowiska międzynarodowego kreowanych przez Rosję. Treści pracy stanowią próbę usystematyzowania wiedzy z zakresu teorii bezpieczeństwa oraz analizy praktycznych działań podejmowanych przez NATO w odpowiedzi na rosnące zagrożenia ze strony Rosji. Omówiono proces dostosowywania strategii, struktur i zdolności obronnych Sojuszu do zmian w środowisku bezpieczeństwa po 2014 r. oraz wskazano możliwe kierunki dalszego rozwoju NATO i państw członkowskich w perspektywie czasowej do 2040 r.

Niniejsza praca doktorska wykazuje walory prakseologiczne, poznawcze i społeczne oraz mieści się w aktualnym nurcie poszukiwań badawczych i działań praktycznych służącym wzmocnieniu bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie. Dlatego też, badania podjęte

przez Doktoranta mgr. Krzysztofa Orzecha uważam za szczególnie ważne i pozytywnie wpisujące się w dziedzinę nauk społecznych i w dyscyplinę nauki o bezpieczeństwie.

2. Ocena metodologiczna rozprawy doktorskiej

Przygotowanie, przeprowadzenie i interpretacja wyników badań stanowią podstawową umiejętność pracownika nauki. Natomiast recenzja naukowa ma na celu ocenę pracy pod kątem jej jakości, ważności i przydatności.

Założenia metodologiczne pracy doktorskiej mgr. Krzysztofa Orzecha przedstawione zostały w rozdziale pierwszym *Podstawy metodologiczne rozprawy* (s. 13–44). W sposób zwięzły zaprezentował sytuację problemową, przedmiot badań, cel badań, problemy badawcze i hipotezy badawcze. Określił także procedurę badawczą, metodykę badań, założenia i ograniczenia badawcze oraz ocenę literatury przedmiotu. Z tematu dysertacji, w sposób naturalny jawi się przedmiot badań, którym jest *proces adaptacji Sojuszu Północnoatlantyckiego do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską dla środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego* (s. 29). Z przedmiotu badań Doktorant wyłonił cel główny pracy, którym jest *zidentyfikowanie działań adaptacyjnych podejmowanych przez Sojusz Północnoatlantycki koniecznych do przeciwstawienia się zagrożeniom kreowanym przez Federację Rosyjską, aby zapewnić bezpieczeństwo międzynarodowe w perspektywie do 2040 roku*. (s. 31). Konsekwencją tak sformułowanego przedmiotu i celu badań jest spójny z nim główny problem badawczy. Jest on próbą poszukiwania odpowiedzi na pytanie: *Jak Sojusz Północnoatlantycki powinien adaptować się do zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską, aby zapewnić bezpieczeństwo międzynarodowe w perspektywie do 2040 roku?* (s. 31). Problem główny doprecyzowany został czterema pytaniami szczegółowymi, które dobrze harmonizują zarówno z głównym problemem badawczym, jak i z tematem dysertacji oraz jej częścią merytoryczną (s. 31).

Hipoteza główna ujęta została w następującym założeniu badawczym: *przypuszcza się, że jeśli Sojusz Północnoatlantycki dostosuje strukturę dowodzenia do charakteru przyszłych działań operacyjnych oraz pozyska nowe zdolności oddziaływania kinetycznego i niekinetycznego oraz zdolności do odstraszania strategicznego, to zaadaptuje się do zagrożeń środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego kreowanych przez Federację Rosyjską* (s. 31–32). Takie kryterium znajduje swoje dopełnienie w czterech hipotezach

szczegółowych (s. 31–32). Przyjęte hipotezy zawierają niezbędne zmienne, którymi Doktorant poprawnie operuje podczas analizy i prezentacji wyników badań własnych (s. 38).

W przeprowadzeniu procesu badawczego obowiązują liczne zbiory reguł i zalecenia, których przestrzeganie powinno doprowadzić badacza do uzyskania obiektywnych wniosków z podjętych badań. Doktorant zadeklarował szeroki katalog metod teoretycznych oraz praktycznych, technik i narzędzi badawczych (s. 36–38). Ich dobór oraz zastosowanie należy uznać za słuszny i właściwy. W dalszej części założeń badawczych Doktorant opisał organizację i przebieg badań oraz założenia i ograniczenia badawcze. Proces badawczy zrealizował w trzech fazach. Natomiast, wśród występujących ograniczeń wymienił m.in.:

- badanie międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa tylko do obszaru euroatlantyckiego;
- pominięcie zdolności NATO do działań poza terytorium traktatowym;
- wykorzystanie jawnych i ogólnodostępnych materiałów – część planów działań adaptacyjnych NATO ma charakter niejawny.

Powyższe ograniczenia są metodologicznie uzasadnione.

Analizy ilościowe i jakościowe uzyskanych danych oraz ich interpretacja posiadają wartość poznawczą. Zakres ilościowy i instytucjonalny doboru próby badawczej uznać należy za poprawny. Takie podejście pozwala śledzić tok rozumowania Doktoranta i jest wynikiem dobrego uszeregowania zebranych danych.

Ostatnią częścią założeń metodologicznych rozprawy jest *Ocena piśmiennictwa* (s. 41–43). Doktorant wskazał liczne publikacje polskich i zagranicznych badaczy oraz prace analityczne kilku ośrodków badawczych, które stały się szczególnie pomocne przy opracowywaniu niniejszej pracy doktorskiej. Uwagę swoją skoncentrował przede wszystkim na ich walorach użytkowych.

W końcowej części pracy doktorskiej *Zakończenie* (s. 341–347) Doktorant właściwie odniósł się do przyjętych założeń badawczych. W sposób klarowny opisał zestawienie podjętych problemów badawczych z hipotezami, uzasadniając jednocześnie weryfikację założonych hipotez badawczych.

Istotnie wartością dodatnią jest zastosowana metoda wywiadu eksperckiego, a szczególnie wyjątkowo trafnie przyjęte kryterium doboru ekspertów, która przyczyniła się do rozwiązania problemów badawczych oraz przetestowania hipotez badawczych.

Reasumując, sposób przeprowadzenia procesu badawczego przez mgr. Krzysztofa Orzecha jest wyjątkowo poprawny i przemawiającym argumentem do pozytywnej oceny

wartości metodologicznej pracy. Ubiegający się o nadanie stopnia doktora wykazuje wysoką umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

3. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

Recenzowana praca doktorska stanowi zwarte opracowanie naukowe na 461 stronach, z czego tekst zasadniczy – wstęp, rozdziały merytoryczno-analityczne i zakończenie – zawierają się na 343 stronach. Pozostała część to bibliografia, spis rysunków, tabel, wykaz załączników i skrótów.

Praca doktorska podzielona została na dwie części. Pierwsza, obejmująca rozdział pierwszy stanowi metodologiczny segment zogniskowany na meritum podjętych założeń badawczych i analiz. Część druga, koncentrująca się w rozdziałach 2–5 to szerokie spektrum rozważań natury teoretyczno-empirycznej od zagrożeń ze strony Rosji skierowanych przeciwko państwom sąsiednim, poprzez analizę zdolności operacyjnych sił zbrojnych NATO, do rekomendacji i propozycji zmian polityki i strategii Sojuszu.

We wstępie (7 stron) Doktorant uzasadnił podjęcie problematyki badań, wskazując dynamikę zmian zachodzących zarówno w polityce rosyjskiej z mocarstwowymi ambicjami ukierunkowanymi na przywrócenie swojej strefy wpływów w Europie Wschodniej i Azji Środkowej, jak i w zakresie strategicznych priorytetów NATO. Wskazał jednocześnie słabości NATO i przeanalizował „działania naprawcze” wykazując przy tym pewne wątpliwości, czy są wystarczająco adekwatne do zagrożeń kreowanych przez Rosję. W dalszej części wstępu przedstawił strukturę pracy.

W pierwszym rozdziale (31 stron) Doktorant scharakteryzował metodologiczne podstawy badań, których wyniki stanowią zasadniczą treść niniejszej dysertacji. Dokonał analizy istoty sytuacji problemowej, precyzyjnie określił przedmiot badań oraz sformułował główny problem badawczy wraz z problemami szczegółowymi. Przedstawił cel badań oraz zaproponował hipotezy szczegółowe. Streścił przebieg procesu badawczego, uwzględniając jego założenia i ograniczenia metodologiczne oraz zaprezentował literaturę przedmiotu, ukazując aktualny stan wiedzy w obszarze badawczym.

Rozdział drugi (73 strony) poświęcił szczegółowej analizie zagrożeniom kinetycznym, niekinetycznym oraz zagrożeniom użycia broni masowego rażenia przez Rosję, w którym konkluduje, że istnieje realne zagrożenie użycia broni masowego rażenia.

W trzecim rozdziale (73 strony) Doktorant dokonał oceny mechanizmów zapewnienia bezpieczeństwa traktatowego w sytuacji aneksji Krymu przez Rosję. Omówił relacje między NATO a Rosją. Zanalizował ocenę zdolności operacyjnych sił zbrojnych NATO koncentrując się na ich gotowości do reagowania na zagrożenia oraz możliwości prowadzenia obrony kolektywnej.

Rozdział czwarty (85 stron) to charakterystyka działań adaptacyjnych NATO podjętych w celu dostosowania się do zagrożeń kreowanych przez Rosję. Ocenie poddał zmiany struktur dowodzenia oraz scharakteryzował realizację wzmocnienia wschodniej flanki NATO. Ponadto, zrecenzował działania adaptacyjne NATO w zakresie zagrożeń niekinetycznych oraz potencjalnego użycia przez Rosję broni masowego rażenia.

Piąty rozdział (61 stron) poświęcił prognozie dotyczącej przygotowania NATO do zagrożeń kreowanych przez Rosję w perspektywie do 2040 r. Zaprezentował rekomendacje w zakresie zmian w strukturze dowodzenia, pozyskania zdolności kinetycznych i niekinetycznych przez NATO oraz przedstawił propozycje zmiany polityki i strategii odstraszania NATO wobec zagrożenia użycia przez Rosję broni masowego rażenia.

Powyższe rozdziały teoretyczno-empiryczne zajmująco podsumowane zostały wnioskami płynącymi z analizowanego obszaru tematycznego w postaci dodatkowego podrozdziału o tytule *Konkluzje*.

Zakończenie jest istotną częścią każdej pracy naukowej będące formą podsumowania i wniosków końcowych wypracowanych w trakcie procesu badawczego. Doktorant na 8 stronach stworzył logiczną i tematycznie spójną całość. Wskazał, iż przeprowadzone badania umożliwiły identyfikację oraz szczegółową charakterystykę zagrożeń kreowanych przez Rosję, jak również ocenę ich konsekwencji dla bezpieczeństwa NATO. Przedstawił wnioski z przeprowadzonych badań dotyczące zagrożeń kreowanych przez Rosję wobec NATO oraz procesu adaptacji NATO do tych zagrożeń.

Dobór literatury przedmiotu oraz źródeł wykorzystanych w recenzowanej pracy doktorskiej jest właściwy. To bardzo zasobne i różnorodne zestawienie 799 pozycji: 21 polskich i międzynarodowych aktów prawnych, strategii i doktryn, 194 monografii i artykułów naukowych, 584 źródeł internetowych. Należy sądzić, że Doktorant zapoznał się i przestudiował literaturę przedmiotu oraz inne materiały źródłowe i stosownie je wykorzystał na potrzeby pracy.

Z uwagi na korzystanie z danych wielu instytucji, organizacji oraz występującą niejednoznaczność i rozbieżność terminologiczną w podjętym obszarze badań celowym i potrzebnym okazał się *Wykaz skrótów* (s. 443–461).

Na pozytywną uwagę zasługuje bogata strona graficzna pracy doktorskiej. Mnogość przywoływanych, w formie rysunków i tabel, struktur dowództw, organizacji i lokalizacji jednostek wojskowych oraz zestawień liczbowych wspierają przedstawiane argumenty, wnoszą nowe informacje i wzmacniają rozumienie toku myślenia Doktoranta.

Tytuł nadany rozprawie jest sformułowany poprawnie i koresponduje z treścią. Tytuły rozdziałów i podrozdziałów nie budzą zastrzeżeń, są adekwatne do ich zawartości. Kolejność wątków tematycznych należy uznać za właściwą i ułożoną logicznie. Zawartość przedmiotowa ma charakter dedukcyjny, spójny z założeniami metodologicznymi. Treści prezentowane w dysertacji potwierdzają wyczerpującą wiedzę teoretyczną Doktoranta.

Konstrukcja pracy doktorskiej jest właściwa – proporcje objętości rozdziałów odpowiadających poszczególnym problemom badawczym i wątkom tematycznym uznać należy za poprawną. Aparat pojęciowy stosowany przez Doktoranta jest należycie uporządkowany. Cechuje go spójność wewnętrzna, precyzja i jednoznaczność oraz adekwatność do dziedziny nauk o bezpieczeństwie.

Konkludując podkreślić należy, że strona merytoryczna pracy doktorskiej jest wysoce wartościowa poznawczo, oparta na solidnych podstawach naukowych. Praca ma charakter interdyscyplinarny. Oprócz wartości naukowych nacechowana jest przydatnością praktyczną i społeczną, które powinny okazać się pomocne w usprawnianiu zarządzania, kierowania i dowodzenia strukturami NATO, szczególnie w sytuacji poważnego zagrożenia.

Treść pracy doktorskiej zaprezentowana została w sposób przystępny, zrozumiały i szczegółowy. Przedstawia ona dobrą wiedzę teoretyczną mgr. Krzysztofa Orzecha ubiegającego się o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

Problemy do wyjaśnienia przez Doktoranta:

1. Proszę wyjaśnić istotę metody analizy i krytyki piśmiennictwa oraz jej zalety w postępowaniu badawczym.
2. Jak ocenia Pan proces wzmacniania wschodniej granicy NATO – programy takie jak: Tarcza Wschód, Bałtycka Linia Obrony czy działania zabezpieczające granicę fińsko-rosyjską?
3. Na podstawie uzyskanych wyników badań, proszę wskazać trzy najważniejsze rekomendacje z uzasadnieniem, które kierownictwo NATO powinno pilnie wdrożyć dla powstrzymania Rosji w kreowaniu coraz to groźniejszych zagrożeń?

4. Wnioski końcowe

Przedłożona do recenzji praca doktorska mgr. Krzysztofa Orzecha umożliwia uzupełnienie oraz uporządkowanie wiedzy dotyczącej problematyki adaptacji NATO do zagrożeń bezpieczeństwa płynących z Rosji. Ocenione w niej zostały podejmowane działania NATO oraz prognozy dotyczące jego ewolucji i wpływu na bezpieczeństwo międzynarodowe do 2040 r.

Praca doktorska posiada istotną wartość poznawczą i stanowi punkt wyjścia do dalszych prac naukowych odnoszących się do ewolucji strategii, zdolności oraz mechanizmów reagowania NATO. Zawarte ustalenia mają charakter użyteczny, gdyż zaproponowane kierunki działań adaptacyjnych mogą, a może nawet powinny zostać wykorzystane w praktyce funkcjonowania Sojuszu.

Praca doktorska mgr. Krzysztofa Orzecha jest dojrzałą merytorycznie pracą naukową, dobrze udokumentowaną poznawczo i logicznie skonstruowaną. Posiada wyraziste znamiona metodologiczne i eksploracyjne.

Stwierdzam, że recenzowana praca doktorska spełnia warunki określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571). Na tej podstawie wnoszę o dopuszczenie Doktoranta mgr. Krzysztofa Orzecha do publicznej obrony recenzowanej pracy doktorskiej.

W oparciu o wyjątkowo pozytywne metodologicznie i merytorycznie przeprowadzenie dowodu naukowego podjętego tematu dysertacji doktorskiej przez Doktoranta mgr. Krzysztofa Orzecha wnioskuję o jej wyróżnienie.

